

**РЕВИДИРАНА ВЕРЗИЈА за потребите на Обуката на обучувачи наменета за
трудови инспектори**

ОКТОМВРИ 2017

**Акција на Хоризонталниот Инструмент за
Превенција и Борба против трговијата со луѓе**

**Ревидирано од:
Г-ѓа Санија Бурагева
Г-ѓа Катја-Пија Јену**

ПРИРАЧНИК ЗА РАНО ОТКРИВАЊЕ НА СЛУЧАЕВИ НА ТРГОВИЈА СО ЛУЃЕ ЗА

ТРУДОВИ ИНСПЕКТОРИ

Оригиналниот Прирачник е

подржан од Европска Унија, Совет на Европа, Национална Комисија за борба против трговијата со луѓе
и илегална миграција, Меѓународната организација на трудот

подготвено од Злате Стојановски
Донче Бошковски
Ангел Стаменковски
Димче Гроздановски Ивона Закоска Тодоровска
Ангела Меккеј

Вовед

Современите форми на принудна работа, вклучувајќи ја и трговијата со луѓе, често се сметаат за криминални прашања кои се надвор од одбемот на работата на трудовите инспектори. Овој прирачник објаснува зошто принудната работа е релевантна материја за трудовите инспектори, како истата може да се открие и при тоа да се дејствува, и зошто е потребна блиска соработка помеѓу трудовите инспектори и другите државни и недржавни актери.

Принудната работа и трговијата со луѓе претставуваат грубо прекршување на човековите права и правата на работникот, а истите генерираат огромен профит и обично се поврзани и со други илегални активности.

Преку извршување на својата задача на вршење инспекција на работните преостории во поглед на здравствените и безбедносните услови, како и проверка на илегалните вработувања, трудовите инспектори може да одиграат клучна улога во откривање на случаи на принудна работа и трговија со луѓе. Преку навремена соработка со институциите кои го спроведуваат законот, тие може да придонесат за детекција и прогон на криминалците.

Кога постои и најмала сомнеж кај трудовите инспектори, или кога ќе констатираат некој индикатор за трговија со луѓе за цели на трудова експлоатација, потребно е да известат и да се консултираат со претставник на МВР/ЕТЛКМ или (МТСП-НМУ). Исто така, од особена важност е за лицето за кое се сомневаат дека е претпоставена жртва на трговија со луѓе да ја информираат за можностите за заштита и механизмот за упатување на жртви на трговија со луѓе (МТСП-НМУ).

Принудната работа е глобален проблем, проблем со кој многу нации неодамна почнаа да се справуваат. Принудната работа како резултат на трговијата со луѓе е особено штетна и високо инвазивна појава, која се потхранува од надежите и соништата на милиони луѓе – жени, мажи и деца. Потребно е да се вложат глобални напори за борба против оваа појава која е античка по својата практика, а модерна по последните форми кои ги поприма, распламтена од економската миграција и притисоците на глобализацијата.

Цел

Оваа брошура има за цел запознавање на инспекторите на труд со темите трговија со луѓе и принудна работа преку нивно информирање за најчестите форми на експлоатација и насоки за процесот на идентификација на делата и утврдување на последователни активности.

Таа обезбедува информации за измамнички и насилни начини на регрутирање, како и за социјално-економските фактори кои ја потхрануваат трговијата со луѓе. Исто така ја зголемува свеста меѓу инспекторите на труд за индикаторите кои може да укажат на постоење на состојби на трудова експлоатација, а дава и преглед на улогата што инспекторите треба да ја имаат во сузбивањето на принудната работа и заштитата на жртвите на трговијата со луѓе.

Оваа брошура ја објаснува значајната улога на инспекторите на труд во фазата на препознавање на можни ситуации на трговија со луѓе со цел трудова експлоатација и на кој начин навремено разоткривање може да доведе до правилно упатување и соодветна реакција. Општо кажано, инспекторатот за труд има клучна улога во спроведувањето и набљудувањето над спроведувањето на трудовите стандарди,

вклучувајќи го тука и укинувањето на принудната работа која се јавува како резултат на трговијата со луѓе на меѓународно, национално или регионално ниво.

Како да ја користите оваа брошура

Оваа брошура е замислена како прирачник кој ќе ја насочува Вашата работа при препознавање и сузбивање на трговијата со луѓе со цел трудова експлоатација во склоп на извршување на вашите секојдневни обврски.

Брошурата Ви ги дава сите потребни податоци во врска со:

- правните основи во домашното законодавство кои ја регулираат улогата и обврските на инспекторатот за труд, вклучувајќи ги и релевантните меѓународни правни норми,
- дефинициите и елементите на кривичните дела од областа на делувањето на инспекторите на труд, а во врска со трговијата со луѓе,
- индикатори кои укажуваат на можно постоење на трговија со луѓе со намера за трудова експлоатација,¹
- начинот на постапување и однесување со потенцијалните жртви,
- споделува со Вас и добри практики и препораки кои можете да ги примените во Вашата секојдневна работа.

Овој прирачник може да биде користен заедно со прирачникот на Меѓународната организација на трудот (МОТ) „Принудна работа и трговија со луѓе: прирачник за трудови инспектори“,²

² МОТ, *Принудна работа и трговија со луѓе, прирачник за трудови инспектори, Меѓународна организација на трудот, Женева, 2008.*

УЛОГАТА НА ИНСПЕКТОРАТОТ ЗА ТРУД

Во поглед на постапувањето против принудната работа и трговијата со луѓе, на инспекторите на труд честопати им недостига јасен мандат. Тоа е бидејќи во многу земји, вклучувајќи ја и нашата, принудната работа и трговијата со луѓе се кривични дела за кои првенствено истрагата ја спроведува Министерството за внатрешни работи, а од друга страна, системот на инспекција на трудот не ги покрива и неформалните сектори на работа во кои постојат тенденции на присилна работа, вклучувајќи ја тука и нашата држава (земјоделство, домашни работи и др.).

Трите клучни оперативни функции на инспекторите на труд, кои се од значење за справувањето со и глобалната борба против принудната работа и трговијата со луѓе, се:

• Обезбедување доследна примена на националното законодавство

Согласно Законот за инспекција на трудот (ЗИТ), улогата на инспекторот е да осигура дека работодавачот соодветно ги применува законите и подзаконските акти од областа на работните односи, вработувањето и заштитата при работа, како и да врши надзор над примената на општиот колективен договор, гранските колективни договори, договорите за работа и други релевантни акти (член 1 ЗИТ).

Со цел да обезбеди доследна примена, инспекторите го набљудуваат и мониторираат нивото на усогласеност на актите и процедурите на работодавачите во различни сектори од економската дејност. Доколку работодавачот не постапува во согласност со законските прописи, инспекторот може да го предупреди и да му укаже на пропустите со цел истите да ги отстрани во определен рок, а во посериозни случаи како крајна мерка инспекторот може да примени и санкции.

• Совети и информации

Инспектори на трудот можат да го искористат своето знаење и стручност со цел да помогнат при решавањето на проблемите на работниците со кои се запознаваат при спроведувањето на инспекцискиот надзор или други проблеми за кои дознаваат преку контактите со синдикатите и здруженијата на работодавачите. Инспекторите може и треба да ги советуваат странките и да спроведуваат информативни кампањи, како и да ги споделуваат добрите практики.

• Превенција

При вршењето на инспекцискиот надзор инспекторот првенствено врши превентивна функција, а изрекува инспекциски мерки и санкции тогаш кога со превентивната функција не може да се обезбеди целта на надзорот. (чл. 11 ЗИН)

Инспекторите на труд преземаат мерки за зголемување на свеста и заштита на работниците преку директни контакти со нив за време на инспекциските посети и ширење на информации. Информирањето на работниците за нивните права е значајна стратегија за превенција и заштита од трговија со луѓе со намера за трудова експлоатација.

ДОБРА ПРАКТИКА:

Државниот Инспекторат за труд испечати две брошурки од областа на нивната надлежност:

- **Правата и обврските на работодавачите и вработените од областа на работните односи**
- **Правата и обврските на работодавачите и вработените од областа на безбедноста и здравјето при работа**

Овие информативни брошурки се дистрибуираат до сите организации на работниците и работодавачите, како и до самите работодавачи.

ПРЕПОРАКИ:

- Инспекторите на труд мора да бидат проактивни во делот на превенција на трговијата со луѓе и континуирано да им доставуваат на работодавачите и нивните организации информации во форма на памфлети или брошурки во однос на правата и обрските кои произлегуваат од ратификуваните меѓународни договори и националното законодавство..
- Изгответе и испечатете информативни превентивни брошурки чија целна група ќе бидат вработените и потенцијалните работници и дистрибуирајте ги до синдикатите, центрите за социјална работа, агенциите за вработување и НВО секторот.

ШТО Е ПРИНУДНА РАБОТА

Една од клучните улоги на инспекторатот за труд е идентификување и постапување по случаите на принудна работа, преку спроведување на инспекции на лице место кај работодавачите и на работните места на работниците. Затоа првиот аспект на кој треба да се внимава е постоење на соодветно разбирање и познавање на феноменот принудна работа и нејзините карактеристики.

Дефиницијата за принудна работа потекнува од МОТ Конвенцијата за принудна работа бр. 29 (1930). Членот 2(1) од конвенцијата ја дефинира принудната работа како:

Која било работа или услуга, која се изнудува од било кое лице под закана од каква било казна, за која самото тоа лице се нема пријавено на доброволна основа .

Природата на односите помеѓу работодавачот и лицето кое е принудено да работи е клучна за дефинирање на принудната работа. Два основни елементи треба да бидат земени во предвид: прво, дека работата или услугата е дадена под закана или како казна, и, второ, дека работата е спроведена на недоброволна основа.³

Дефиницијата покрива сплет на околности во кои лицето е принудено да работи против својата волја, или кога работникот не е во можност да го напушти работното место бидејќи платата му е задржувана од работодавачот во еден продолжен временски период, или кога неговите/нејзините документи за идентификација му/и се задржани од страна на работодавачот. Значајно е да се прави разлика помеѓу оваа категорија на работници и оние работници кои мораат да останат на работното место поради економски причини (но се слободни да заминат во било кое време), бидејќи при постоење на ситуација во која е вклучена втората категорија на работници, истата нема да биде разгледувана како ситуација на принудна работа.

Уште повеќе, дефиницијата во Протоколот на Обединетите Нации за спречување, поттиснување и казнување на трговијата со луѓе е поставена мошне широко од аспект

³ Извештај на Специјалниот известувач за современи форми на ропство, вклучувајќи ги причините и последиците, Gulnara Shahinian; UN Doc A/HRC/12/21, стр.9

на опсегот на примена, имајќи во предвид дека истата, покрај сексуалната експлоатација, намерно ја вклучува и трудовата експлоатација како една од целите на трговијата со луѓе.

Нашиот Кривичен Законик ги прифаќа и соодветно инкорпорира меѓународните стандарди, со што ја вклучува принудната работа во членот 418-а како цел на експлоатација кај трговијата со луѓе. ***Сепак, домашното законодавство не дава подетално објаснување ниту дефиниција на принудната работа, така што меѓународните дефиниции тука презентирани соодветно се применуваат и во националните услови.***

Елементи на дефиницијата за принудна работа

1. ***“Која било работа или услуга”*** ги опфаќа сите видови на работа, вработување или занимање. Домашната работа и послугата, иако во голем број случаи не се опфатени со трудовите законодавства, исто така се вклучени во оваа дефиниција.
2. ***“Секое лице”*** се однесува не само на возрасни лица, туку и на деца, на домашни и на странски државјани.
3. ***“Под закана од казна”*** се однесува на разните форми на принуда, како што се заканите, насилство, задржување на документи за идентификација, ограничување на слободата на движење или неисплаќање на платите.
4. ***“Доброволност”*** се однесува на постоење на согласност на работникот да влезе во конкретен работен однос, како и постоење на слободна волја да ја повлече дадената согласност. Доколку работодавачот или трговецот кој регрутира се користел со методи на измама или принуда, согласноста станува беспредметна.

ШТО ПРЕТСТАВУВА ТРГОВИЈА СО ЛУЃЕ

Трговијата со луѓе е искористување на лицата како работна сила со употреба на несоодветни средства и методи, како што се присила, измама или изнуда, а со цел нивно експлоатирање.⁴

Трговијата со луѓе резултира со кршење на човековите права и присилна експлоатација на жртвата без нејзина согласност. Тргувачите ги регрутираат, транспортираат и користат нивните жртви со единствена цел за нивна **континуирана експлоатација заради лична и финансиска придобивка**. Експлоатацијата вклучува, општо земено, експлоатација заради проституција или други форми на сексуална експлоатација, принудна работа или услуги, ропство или практики слични на ропството, послуга или отстранување на човечки органи.

Кривичниот феномен опишан погоре е соодветно инкриминиран во домашниот Кривичен Законик преку следните кривични дела – трговија со луѓе (чл.418-а), организирање на група и поттикнување на извршување на делото трговија со луѓе (чл.418-в) и трговија со малолетно лице (418-г).

Трговијата со луѓе може да настане како преку државните граници, така и внатрешно, во рамките на нашата држава. Жртвите може да бидат од регионот, меѓутоа може да бидат и од далечна земја или пак наши државјани кои се внатрешно тргувани.

Запомнете: Внатрешната трговија со луѓе во рамките на нашата држава е во постојан пораст и е многу потешка за разоткривање и докажување.

Значењето на борбата против трговијата со луѓе

Трговијата со луѓе е глобален проблем. Се смета дека претставува кривично дело против човештвото. Трговијата со луѓе ги уништува животите на голем број на мажи, жени и деца.

Секоја земја во светот е погодена од криминалот трговија со луѓе. Голем предизвик за сите земји, богати и сиромашни, е да ги разоткријат криминалците кои експлоатираат очајни луѓе и да им помогнат и да ги заштитат жртвите на трговијата со луѓе.

Во државата, жртвите на трговија со луѓе се регрутираат, транспортираат и транзитираат во други земји на дестинација со цел нивна експлоатација, но тие исто така се експлоатираат и во рамките на нашата територија.

Како лица кои меѓу првите излегуваат на увид, инспекторите на труд, кога вршат инспекциски надзор, можат значително да придонесат во борбата против трговијата со луѓе и да ја олеснат помошта за жртвите.

Тие исто така можат да помогнат во превенцијата и спречувањето на извршување на ваквите кривични дела, како и да им помогнат на потенцијалните жртви преку спречување на нивна натамошна виктимизација.

⁴ *Протокол на Обединетите Нации за спречување, потиснување и казнување на трговијата со луѓе, особено жени и деца, како дополнување на Конвенцијата на Обединетите Нации против меѓународниот организиран криминал (2000), чл. 3(а)*

Затоа: Преземете дејствија и никогаш не ги игнорирајте знаците кои укажуваат дека во конкретниот случај можеби станува збор за трговија со луѓе.

**ЗАПОМНЕТЕ – Вие можеби сте единствената шанса што жртвата ја има!
Искористете ја надлежноста и средствата што Ви се дадени со закон за борба против криминалците!**

КОИ СЕ ЕЛЕМЕНТИТЕ НА ТРГОВИЈА СО ЛУЃЕ СО ЦЕЛ ТРУДОВА ЕКСПЛОАТАЦИЈА

Трговците ги **мобилизираат** своите жртви на одредени начини **преку одредени средства** со намера да ги **експлоатираат**. Сите **три фази** мора да бидат присутни и меѓусебно поврзани за да постои трговијата на луѓе со цел трудова експлоатација.

АКТИВНОСТ		СРЕДСТВА		ЕКСПЛОАТАЦИЈА
<ul style="list-style-type: none"> • Регрутација • Транспорт или трансфер • Прием 	ПРЕКУ УПОТРЕБА НА	<ul style="list-style-type: none"> • Закана за употреба на сила • Киднапирање • Присила • Измама • Изнуда • Злоупотреба на моќ • Злоупотреба на позиција на ранливост 	СО НАМЕРА ЗА	<ul style="list-style-type: none"> • Принудна работа или услуги • Ропство или пракси слични на ропството (пр. Домашна послуга) • Питачење и ситни кражби

Забелешка: некои од жртвите на трговијата со луѓе можат на почетокот да дадат согласност, но од апсект на домашното законодавство, согласноста на жртвата на трговија со луѓе за експлоатирани цели не е од значење за постоењето на кривичното дело (чл.418-а ст.5 од КЗ). Затоа, согласноста како таква нема никакво влијание врз мерките и активностите што се преземаат од страна на полицијата или инспекторатот.

НАДВОР ОД ДОФАТ:

Една од потешкотиите при сузбувањето на принудната работа која се јавува како резултат на трговијата со луѓе е тоа што ваквата работа најчесто се врши во неформалниот сектор. Во многу земји законот пропишува дека во случаите кога работникот и работи и живее на истото место, тогаш е потребна дозвола за влез од сопственикот.

Согласно домашното законодавство, инспекторите на труд не можат да преземат дејствија кон нерегистрираните работодавачи, поточно не можат да дејствуваат во оние области како домашната работа, послугата, малите семејни земјоделски единици, со што во реалноста се овозможува ваквите ситуации на можна злоупотреба на незаконското и непријавено вработување со намера за трудова експлоатација да не бидат соодветно разоткриени.

ЗАПОМНЕТЕ!

Принудна работа е: Секоја работа што една личност ја извршува спротивно на својата волја и под закана за казна.

Трговија со луѓе е: Регрутирање и транспорт на лицата, со употреба на сила или измама или злоупотреба на моќта, со намера истите да бидат експлоатирани за принудна работа или проституција.

Можен пример од праксата

Албански државјанин, преку оглас за сезонско вработување, е регрутиран од тамошна агенција за привремени вработувања и преку организиран транспорт доаѓа во нашата земја. Тамошната агенција, злоупотребувајќи ја тешката ситуација на семејството на работникот и користејќи го непознавањето на работникот на нашите закони од областа на трудот, ја користи неговата ранлива состојба при регрутацијата, при тоа однапред наплаќајќи му за транспортот и за услугата за регрутација. При пристигнувањето имигрантот сфаќа дека е измамен за содржината на работниот договор, како и за живоните услови. Работникот е принуден да работи во состојба на општествена изолација, а неговото движење е органичено само на непосредната близина и контакт само со останатите работници и сопственикот. Од страна на сопственикот му се привремено одземени документите за идентификација под изговор дека ќе ги чува на безбедно место, и постојано добива закани дека доколку не се придржува кон работата ќе го пријави на властите. Имигрантот работи долги часови, понекогаш и до 14 часа дневно, а платата што ја зема е дури за 50% пониска од ветената од страна на агенцијата што го регрутирала.

Заклучок – Иако албанскиот имигрант легално влегол во нашата држава, со уредни документи и работна дозвола, сепак во конкретниот случај постојат доволен број на индикатори кои укажуваат дека тој е жртва на трговија со луѓе!

ЕКОНОМСКИ СЕКТОРИ И РАНЛИВИ КАТЕГОРИИ

Ризични економски сектори:

- Градежништво,
- земјоделство, сточарство и полјоделство,
- дрвосечачи,
- услуги на чистење и одржување,
- текстилна индустрија,
- ресторани, угостителство и туризам,
- **салони за масажи, агенции за модели.**

Во согласност со домашното законодавство, Вие сте задолжени да извршите инспекциски надзор најмалку еднаш годишно во оние сектори кои се определени со законот (чл.13 ЗИТ). Доколку е тоа возможно, структурирајте го Вашиот план за работа

така што ќе ви дозволува почести посети во погоре наведените ризични економски сектори.

Неформални ризични економски сектори до кои Инспекторатот нема пристап

- домашна/куќна работа и
- организирано питачење (во доменот на дејствување на Центрите за социјална работа и Полицијата).

Иако не влегува во опсегот на Вашата работа и надлежности, сепак, доколку добиете информација или доколку за време на вршењето на инспекцискиот надзор се посомневате дека некој е потенцијална жртва на трговија со луѓе во неформалниот економски сектор кој е надвор од Ваша контрола и Вие како инспектор на трудот не можете да преземете соодветни мерки, Ваша обврска е да ги контактирате и информирате релевантните власти (Министерството за внатрешни работи /**Единица за трговија со луѓе и криумчарење мигранти** (ЕТЛКМ) и МТСП- **Национален механизам за упатување (НМУ)** кои понатаму се должни да преземат соодветна и координирана акција.

Потенцијални категории на жртви во нашата земја:

Земајќи го во предвид специфичните карактеристики на земјата и ризичните економски сектори, следните категории на работници спаѓаат во редот на ранливи групи и потенцијални жртви:

- работници кои припаѓаат на маргинализирани и дискриминирани општествени групи, како што е Ромската заедница, особено Ромите кои живеат во рурални средини;
- сезонски работници – обично тоа се членови на обесправени и сиромашни заедници или нелегални имигранти претежно од соседните земји;
- жени работнички во економските сектори подложни на експлоатација, како што се текстилната индустрија и домашната/куќната работа, угостителски објекти и ноќни клубови;
- млади лица над законски минималната дозволена возраст за работа, поради високата стапка на невработеност и сиромаштија, кои се особено подложни да прифаќаат понуди за работа што не ги исполнуваат минималните законски предуслови и одредбите за заштита при работа;
- деца припадници на ранливи и маргинализирани заедници кои доаѓаат од сиромашни и необразовани семејства, особено кога станува збор за организирано питачење, **угостителски објекти и ноќни клубови;**
- имигранти кои немаат регулиран престој во земјава. Овие категории на работници почесто се среќаваат во земјоделскиот сектор, сточарството и полјоделството.

Забелешка: Праксата покажала дека нелегалните имигранти најчесто се регрутираат како сезонски работници во земјава. Затоа значајно е да се осигура дека одредбите од Законот за вработување и работа на странците,

особено членовите 22-24, се соодветно применети во секој поединечен конкретен случај.

КАКО ДА ПРЕПОЗНАЕТЕ ПОТЕНЦИЈАЛНА ЖРТВА НА ТРГОВИЈА СО ЛУЃЕ

Постојат 3 чекори кои препорачуваме инспекторите на трудот да ги следат со цел препознавање на случаи на **потенцијална** жртва на трговија со луѓе:

Чекор 1: Препознајте го постоењето и запознајте се со индикаторите развиени од страна на МОТ, а кои се однесуваат на фазите на регрутирање на жртвата, транспорт и дестинација.

Чекор 2: Откако ја прегледавте листата со индикатори, проценете кои од дадените индикатори се применливи во постоечката ситуација и Вашиот натамошен инспекциски надзор и мерки фокусирајте ги на соодветна и правилна евалуација на тие индикатори.

Чекор 3: Преземете ги сите мерки и надлежности кои Ви се дадени со закон, а со цел да соберете релевантни податоци во потврда на индикаторите.

ЧЕКОР 1 – ПРЕПОЗНАЈТЕ ГИ ИНДИКАТОРИТЕ

Клучен елемент кај оперативните насоки за инспекторите на трудот за разоткривање на трговијата со луѓе со намера за принудна работа се индикаторите кои им помагаат при одлучувањето дали одредена ситуација може да се дефинира како принудна работа. Овие индикатори се развиени од страна на МОТ во соработка со Европската Комисија користејќи го т.н. Делфи метод,⁵ со препорака истите да бидат соодветно прилагодени и применувани согласно националните околности.⁶

Индикаторите може да се групираат во 3 главни категории, во зависност од фазата во која се наоѓа процесот на трговија со луѓе. Овие индикатори не се ограничувачки и можеби не се применливи во секој потенцијален случај на трговија со луѓе со намера за трудова експлоатација. Ваквите индикатори во секој случај не се елемент на принудната работа, сепак тие треба да бидат сфатени како сигнал дека случајот треба да биде целосно истражен.

А) Индикатори за време на регрутирањето на жртвата

- **користење на сила**, присила или измама – лицата кои го вршат регрутирањето можат да ги намамат жртвите преку давање на лажни ветувања за добро платена работа во земјата и **во странство**. Тие исто така можат да употребат насилство и присилба, како што се одземање на документите и закана за предавање на властите **од кои ќе бидат казнети**.

- **жртвите некогаш доброволно стапуваат во контакт со трговците односно ги прифаќаат примамливите понудите за подобар живот**. Најчесто тие не се свесни за измамите и опасностите како и можноста да станат жртви на трговија со луѓе.

⁵ види фусната 1.

⁶ Листата од индикатори развиени од МОТ истотака е мошне јасно прикажана и детално објаснета во следната публикација – *Принудната работа и трговијата со луѓе: Прирачник за трудовите инспектори во Замбија, МОТ, 2008.*

измама во врска со условите и легалноста на работата – **трговците начесто им даваат лажни договори за работа, во нив условите за работа не соодветсуваат на реалните услови каде што ги ностат да работат и жртвите немаат право на жалба.**

- измама за патниот аранжман и условите – пред заминување, трговците со луѓе бараат од жртвите да им платат за патот, целосно или делумно, во кеш или преку давање други услуги.

- злоупотреба на ранливоста – регрутирањето преку злоупотреба на тешката семејна или економска ситуација, личните својства и карактеристики и сл.

Б) Индикатори за време на транспортот

- употреба на различни средства и методи / начини на транспорт – трговците можат да користат различни оператори и транспортни компании, **јавен или приватен превоз.** Транспортот може да се изведе со авион, кола, комбе, брод, камион па дури и пешки. **Во текот на патувањето, движењето на жртвите е ограничено т.е контролирано и постојано во придружба на лице.**

- времето изминато помеѓу заминувањето и пристигнувањето на крајната дестинација може да биде од неколку часови / денови, па до неколку недели. Обично, трговецот со луѓе, а не жртвите, го прават изборот на **рутатата по која ќе се движат безбедно, како и** крајната дестинација.

- услови за време на патувањето – прекршување на претходниот договор од страна на трговецот, на пример, пристигнување во друга земја на дестинација, а не во претходно договорената земја, патување во големи групи и **на илегален начин преку граница** несигурни начини и средства на транспорт, пренесување од трговец на трговец, физичка, душевна и сексуална злоупотреба и др.

В) Индикатори на дестинација – прием и назначување на работно место

Трговците со луѓе честопати ги разоткриваат нивните насилни, експлоатирачки методи на злоупотреба откако работникот ќе пристигне на местото на дестинација. Најчести примери на експлоатација и злоупотреба од страна на работодавачите се:

- прекршување на првобитниот договор – работниците работат прекумерни часови, платата во целост или во најголем дел не им се исплатува, не го добиваат договорениот износ на плата или се исплаќаат во непарична форма, и/или работат во друг економски сектор од договорениот.

- немаат право на боледување и/или право на одмор,
- извршуваат опасни и ризични работи,
- трпаат физичко, душевно или сексуално малтретирање,
- општествена изолација и супстандардно сместување,
- неадекватна исхрана.

Стандардна претпоставка за однесувањето на трговецот со луѓе е неговото настојување да наметне постојана и неизбежна врска на доминација над својата жртва. Најчестиот начин на воспоставување на ваквата состојба е преку присила на местото на дестинација што се манифестира преку следното:

- заплenuвање на документите за идентификација,
- закана за предавање на властите во земјата на дестинација,
- закана за физичко насилство кон жртвата или неговото семејство,

- општествена изолација и/или заклучување во работните простории,
 - должничко-ропски однос,
 - Исплаќање долгови кон трговецот за патни трошоци, облека, храна, сместување и сл.,
 - Долгот на лицето, постојано расте од различни причини (должничко-ропски однос),
 - Принудување да одработи одредена сума пари на ден или неделно.
- задржување на исплатата или одбивање на голем дел од платата заради непочитување на наредбите на работодавачот.

Други индикатори кои треба да ги земете во предвид се:

- Дали работникот е помлад од 18 години?
- Дали работникот во делот на основните егзистенцијални потреби како храна и сместување зависи од работодавачот?
- Дали работникот е мигрант или е од локалната средина? Дали тој/таа се државјани на земјава или странци?
- Дали работното место е на изолирана локација до која нема достапни средства за транспорт?
- Дали работникот присилно се држи на таа локација, на пример преку постојано набљудување и обезбедување?
- Дали работното место се преклопува со местото на живеење?
- Дали постојат претходни поплаки против работодавачот?
- Дали работникот е регрутиран преку приватна агенција за вработување? Дали постојат континуирани врски помеѓу работникот и агентот?
- Дали работата е сезонска и привремена по природа?

ЗАБЕЛЕШКА: За целосен преглед на индикаторите во форма на чек-листа, како што е развиена од страна на МОТ, погледнете го Анекс 2 од оваа брошура.

ЗАПОМНЕТЕ: Колку е поголем бројот на индикаторите, толку е појасна сликата дека случајот понатаму треба да се истражува како случај на трговија со луѓе!

Потврдата на индикаторите може да се направи на неколку начини имајќи ги во предвид карактеристиките на случајот. Овој чекор може да вклучи и специфични испитувања и истражни мерки и техники.

ЗАПОМНЕТЕ – Индикаторите на кои се повикува овој чекор се само индикатори. Тие самите по себе не се доволен доказ дека во конкретниот случај е сторено кривичното дело трговија со луѓе. Набљудувањето и проценката на индикаторот е само појдовна точка за натамошно испитување и истражување на случајот.

ЧЕКОР III. СОБЕРЕТЕ ПОДАТОЦИ ЗА ПОТВРДА НА ИНДИКАТОРИТЕ

• **Фаза на идентификација – Осигурете се дека сте ги идентификувале работниците при вршењето на увидот:**

Со цел успешно да ја спроведете инспекцијата и правилно да ги идентификувате потенцијалните жртви на трговија со луѓе и да спречите натамошни повреди на правата, еден од првите чекори што инспекторот на трудот треба да го преземе е идентификација на сите лица кои се присутни на работното место.

Направете:

- Инспекторот на труд е овластен да го провери идентитетот на работниците и останатите лица кои се затекнати на работното место во време на инспекцијата (чл.24 ЗИН)
- Инспекторот, кога врши работи од инспекцискиот надзор, овластен, во постапката на инспекцискиот надзор може да побара лични исправи (лична карта, пасош и слично) од лицата затекнати на работа кај работодавецот, кои од друга страна се должни бараните исправи да му ги дадат на увид на инспекторот. (чл.11 ЗИТ)

• **Интервјуа и директно набљудување – Разговарајте со работниците:**

Инспекторите на труд, согласно домашното законодавство, имаат овластување да ги интервјуираат работодавачот, работниците и секое друго лице чие интервју може да се искористи како доказ во натамошните постапки по инспекцискиот надзор.

Направете:

- Земете изјави од работниците, осигурете се дека кога зборувате со нив тие не се чувствуваат загрозувани ниту под закана, ниту пак се набљудувани од страна на работодавачот. (чл. 11 ЗИТ)
- Спроведете доверливи интервјуа доколку тоа е потребно, со цел да добиете веродостојни податоци. Во најголемиот број на случаи на принудна работа, работниците се постојано заплашувани и чувствуваат страв да зборуваат слободно.
- Доколку претходно сте добиле информација за наведен случај на трговија со луѓе, кога ќе го вршите инспекцискиот надзор користете методи на директно набљудување за да ја процените конкретната ситуација со цел да ги верификувате претходно добиените информации.
- Доколку е потребно, побарајте асистенција од надлежен државен орган, како на пример МВР (чл. 11 ЗИТ)

• **Верификација на документите:**

Согласно домашното законодавство и меѓународните конвенции инспекторите се надлежни да побараат од работодавачот пристап и увид во секоја книга, регистар, документ или информација во електронска форма со цел да направат проверка дали истите се во согласност со правните одредби:

Направете го следното:

- Прибирете ги потребните податоци и информации преку увид во деловните книги, регистрите, договорите и другите акти на работодавачот (чл.11 ЗИТ)
- Проверете ги општите и посебните акти, фајлови и документи, побарајте од работодавачот да Ви достави потребни копии од документите и побарајте документите на странски јазик да Ви бидат доставени на македонски јазик, преведени од овластен судски преведувач. (чл.24 (1)1 ЗИН)
- Осигурете се дека работодавачот соодветно ги води сите документи и евиденциите од областа на трудот (чл. 2 од Законот за евиденции од областа на трудот)

- Фокусирајте се на постоењето и содржината на договорот за работа, како и дали договорот содржи штетни одредби, како што се одработување на долгови или на друг начин спречување на работникот да си замине од работното место.
- Доколу работниците се странски државјани, осигурете се дека договорот и работната дозвола се во согласност со Законот за вработување и работа на странци.

• **Доследно спроведување на обврската за објавување на известувања – превенција на трговија со луѓе**

Согласно ратификуваните меѓународни конвенции, работодавачите се должни на соодветно место да објават документи како што се внатрешни акти, распоред за работа и безбедносни информации за заштита на работникот.

Направете го следното:

- Инспекторите, во согласност со конвенциите на МОТ, можат да спроведат било какво испитување, тестирање или истражување што го сметаат за неопходно со цел да се осигураат дека правните одредби во целост се почитуваат, а особено имаат право доследно да го спроведат објавувањето на известувањата, што е задолжително согласно правните одредби (МОТ Конвенција бр.29, чл.12 (1-с(iii)))
- Пожелно е инспекторите на трудот да обезбедат дека известувањата се објавени на едноставен јазик кој е читлив и разбирлив за целната група или на странски јазик кај оние работодавачи кои користат труд на имигранти од странство.

• **Инспекција на користените материјали и супстанции – собирање на материјални докази**

Иако оригиналната намера е да се обезбеди заштита на здравјето и сигурноста на работниците, а во некои случаи и на нивните семејства, мора да се има во предвид фактот дека можните жртви на трговија со луѓе честопати работат во екстремно лоши и опасни услови.

Направете го следното:

- Инспекторот на трудот има овластување да влезе и ги прегледа сите работни простории и работни места на работодавачот, да направи увид во сите делови од технолошко-производствениот процес, како и на средствата за работа (чл.11 ЗИТ)
- Инспекторот е овластен да зема примероци без надоместок за натамошни тестови или проверки во случаи определени со закон или друг акт; (чл.24(1)7 ЗИН); доколку е тоа неопходно, може да одземе примероци од материјали и супстанции со цел нивна анализа, доколку за тоа го информира работодавачот или негов претставник (МОТ Конвенција бр.29, чл.12 (1-с(iv)))
- Инспекторот може да обезбеди аудио и визуелни докази кои можат да бидат користени во понатамошниот тек на инспекцискиот надзор или во текот на последователните активности. (чл.24 (1) 9 ЗИН)
- Инспекторот, кога ја врши инспекцијата, може привремено да одземе документи и предмети кои можат да послужат како доказ во соодветната постапка. (чл.52 (1) ЗИН)

Други извори на информации кои можат да бидат од корист за трудовите инспектори:

- информации од синдикатите,

- податоци од Управата за јавни приходи,
- податоци од центрите за социјална работа,
- информации од граничната полиција,
- медиумски извештаи (телевизиски емисии, написи во весници),
- бази на податоци кои се одржуваат од меѓународни организации (Interpol, IOM),
- интернет мониторинг на сомнителни и неубедливи понуди за работа,
- мониторинг на огласите за работа во печатените медиуми, особено за прекуокеански прилики за работа и учење.

ЗАПОМНЕТЕ: Инспекторот за труд треба да ги обезбеди неопходните докази кои ќе му помогнат понатаму соодветно да го квалификува делото, да донесе правилна одлука и да препорача соодветна правна постапка, доколку е тоа неопходно.

Член 12 ЗИТ

Инспекторот може привремено да земе документација на работодавецот која е потребна за обезбедување на доказите и утврдување на фактичката состојба во областа за која се врши надзор.

СЛЕДНИ АКТИВНОСТИ

- Инспекторот е должен да состави записник за извршениот инспекциски надзор кој содржи податоци за работодавачот, фактичката ситуација и изречените санкции (чл.14 ЗИТ)
- Инспекторот носи решение доколку утврди дека работодавачот ги повредил прописите над чијашто примена врши надзор (чл.17 ЗИТ). Со тоа решение инспекторот може да ја забрани работата на работодавецот во целина или во негов дел и да изврши запечатување на истите. (чл/18 ЗИТ).

Доколку се сомневате на **случај на трговија со луѓе**,

- Известете ги Вашите претпоставени, МВР- Единицата за борба против трговијата со луѓе и криумчарењето мигранти Доколку постојат индикатори кои ги потврдуваат Вашите сомнежи дека станува збор за претпоставена жртва на трговија со луѓе, на:

МВР-ЕТЛКМ Фиксен тел +38923142377

Мобилен. +38970383896 (достапен дење и ноќе)

МТСП-НМУ: 076456795 и 075 311726 по потреба за

упатување.

Запомнете: Животот на работникот може да е ставен во опасност по Вашата посета на работните простории на работодавачот. Можете да спасите живот со навремена и одлучна акција.

- Кога ќе одлучувате за Вашите следни активности, не заборавате дека инспекторите имаат широк спектар на административни санкции, како што се паричните казни и/или привремена забрана за работата до отстранување на утврдените неправилности. Сепак, имајте во предвид дека принудната работа и трговијата со луѓе се кривични дела за кои обично се покренува соодветна кривична постапка.
- Кога утврдената повреда претставува кривично дело кое не е во доменот на прописите од областа на трудот, согласно чл.20 ЗИТ инспекторот е должен да ги известат и соработува со органите на прогонот, кои се надлежни да поднесат барање за поведување соодветна кривична постапка.

КРИВИЧНИОТ ПРОГОН Е НАЈЕФИКАСНО СРЕДСТВО ЗА СПРАВУВАЊЕ СО И КАЗНУВАЊЕ НА ТРГОВЦИТЕ!

Откако сте ги обезбедиле сите потребни докази или препознаете индикатори кои укажуваат на постоење на кривично дело трговија со луѓе, веднаш известете ги и преземете координирани дејствија со органите на прогонот кои се надлежни да поднесат соодветна кривична пријава.

ЗАПОМНЕТЕ: Жртвата претрпела сериозни повреди на човековите права и заслужува отштета и сатисфакција преку иницирање и спроведување на соодветна кривично-правна постапка во која сторителите и нивните соработници ќе бидат идентификувани и соодветно казнети.

Прекршочните постапки често пати имаат успех на краток рок, додека на подолг рок тие им даваат јасен сигнал на трговците со луѓе дека треба да го сменат својот *modus operandi* и да се осигураат дека нивните дејствија и активности се помалку видливи и потешки за разоткривање.

КАКО ДА И ПРИСТАПИТЕ НА ПОТЕНЦИЈАЛНАТА ЖРТВА НА ТРГОВИЈА СО ЛУЃЕ КОГА ВРШИТЕ ИНСПЕКЦИСКИ НАДЗОР

Инспекторите треба да знаат дека односот помеѓу потенцијалната жртва и сторителите може да биде сложен и честопати контрадикторен. Жртвата обично ќе продолжи да се плаши од трговецот со луѓе, но сепак измамените жртви можат истотака да развијат однос на лојалност кон нивните трговци, па дури и да ги штитат од властите.

Кога им пристапуваат или интервјуираат работници кои се потенцијални жртви, трговците со луѓе треба да бидат свесни за можниот ризик од одмазда на работодавачите со кој работниците може да се соочат откако инспекторите на труд ќе заминат. Жртвите на трговија со луѓе најверојатно се истрауматизирани и под сериозна закана и заплашување од страна на трговецот. Тие најчесто ќе Ве гледаат со недоверба и нема секогаш да бидат расположени да соработуваат и да Ви ја кажат вистината.

Кога ги интервјуирате работниците (потенцијални жртви), пробајте да се ставите во позиција на жртва и направете го следното:

- Избегнувајте стереотипен однос кон жртвата
- Поставувајте отворено-затворени прашања (кои почнуваат со ‘што, ‘каде, ‘кога и т.н.)
- Приватноста на работниците треба да биде почитувана и со секоја информација добиена од нив треба да се постапува на доверлив начин.
- Направете првична проценка за видот на помош што треба да им биде укажана на потенцијалните жртви (медицинска, психолошка или правна помош), со цел соодветните надлежни органи и упатувачки механизми да бидат контактирани.
- Бидете внимателни кога барате “чиста” жртва – имајќи ги во предвид карактеристиките на конкретниот случај и недостигот на соодветна експертиза, можеби нема да бидете во можност правилно да идентификувате одреден работник како потенцијална жртва на трговија со луѓе. Најважно е да барате објективни индикатори на присила и измама кои можат да бидат искористени во постапката против работодавачите.

ЗАПОМНЕТЕ:

Жртвите на трговија со луѓе не смеат да бидат третирали како криминалци, туку како жртви на кривично дело. Доколку им се пристапи и кон нив постапува неискусно лице, тие тогаш стануваат дополнително ранливи и се подложни на секундарна виктимизација.

Дури и во случај на илегални мигранти, кои се согласиле да патуваат со целосна информација за патот, истите многу лесно можат да бидат измамани или присилени на експлоатација со што можат да станат жртви на трговија со луѓе.

На никого не му пристапувајте како на криминалец, туку како на жртва!

НЕ ЗАБОРАВАЈТЕ ДА:

Гарантирајте доверливост на работникот кој ја поднел пријавата, бидејќи и тој/таа се потенцијални жртви

Во согласност со домашното законодавство, инспекторот е должен да ги чува како службена тајна сите податоци што ги дознал при вршењето на надзорот, особено информациите кои се однесуваат на личните податоци за работникот кој ја поднел пријавата како и податокот дека надзорот се презема и врши врз основа на пријава. (чл.15 ЗИТ)

ПРИВАТНИ АГЕНЦИИ ЗА ВРАБОТУВАЊЕ И НИВНАТА ВРСКА СО ТРУДОВАТА ЕКСПЛОАТАЦИЈА

Приватните агенции за привремено вработување и нивните услуги се целосно признаени од МОТ и нејзините земји членки, како легитимен актер на пазарот на трудот, кои честопати поефикасно овозможуваат услуги на вработување, се пофлексибилни и работат со помал трошок отколку јавните агенции за вработување⁷. Сепак, инспекторите треба да бидат свесни дека ваквите агенции за вработување честопати се критична алка во постапката на вработување, а поретко прават и злоупотреби кои водат кон трговија со луѓе со намера за принудна работа.

Посебен проблем кој се поврзува со можните злоупотреби од страна на агенциите за вработување се огласите за работа во печатените медиуми или објавени на интернет. Голем е бројот на ваквите огласи во земјите на потекло, но исто така и во земјите на дестинација, и истите привлекуваат огромен број на потенцијални работници преку давање на лажни ветувања.

Треба исто така да се има во предвид дека регрутирањето се потпомага преку нелегални канали и мержи, кои не се формално-правно регистрирани како приватни агенции за вработување. Со цел да спроведат регрутација овие мрежи често се прикриваат во други видови на агенции, како што се туристички агенции, агенции за танцување и забава или агенции за посредување при склучување брак.

Во домашен контекст, ваквите агенции можат лесно да се адаптираат и да функционираат во една средина која ја карактеризираат социјални и административни недостатоци, кои придонесуваат кон постојано осиромашување на економијата, висока стапка на невработеност и понизок степен на спроведување на правото, што од своја страна овозможува постоење на предуслови за:

- непочитување на човековите права и правата на работникот,
- недостаток на информации за имигрирање, особено за можноста за работа во странство и работните услови во другите земји
- недостаток на соодветни алатки и механизми за преземање навремени акции за сузбивање на мрежата на измамничко регрутирање

ЗАБЕЛЕШКА: *Подлабоко истражување треба да биде спроведено во делот на приватните агенции за вработување во земјава од страна на релевантните државни агенции, особено во врска со нивниот *modus operandi*, законското работење, професионалноста, соработката со институциите, отвореноста и транспарентноста кон државните органи, подготвеноста да споделат релевантни информации и можните врски со структури на трговија со луѓе.*

Инспекторите на труд можат значително да придонесат кон институционалниот одговор преку зачестени и ненајавени посети на ваквите агенции за регрутирање и вработување.

ЗАПОМНЕТЕ: Истражете ги активностите и дејностите на агенциите за вработување кои објавуваат сомнителни и неубедливи понуди за работа во домашните медиуми, кои одбиваат да бидат интервјуирани и тие кои водат шеми на брза заработувачка на пари.

⁷ МОТ, Прирачник за приватни агенции за вработување-Регулативи, Надгледување, Промени, Женева 2007

ДОМАШНАТА РАБОТА И НЕРЕГИСТРИРАНИТЕ ЗЕМЈОДЕЛСКИ ЕДИНИЦИ КАКО ПРЕДИЗВИК

Големиот број на лица кои работат во неформалниот сектор предизвикува сериозна загриженост помеѓу релевантните меѓународни тела за мониторинг.⁸ Неформалната и нерегистрирана работа во нашата земја најчесто се извршува во рамките на приватните домови и домаќинства како **домашна/куќна работа** или во рамките на малите **семејни земјоделски единици**.

Инспекционите посети, кои бараат пристап во домаќинството, се во спротивност со принципите на приватност и семеен живот и неприкосновеност на домот. Изолацијата на многу работници кои работат во домашни услови, нивната релативна младост и недостатокот на образование и правна свест ги прават особено ранливи и подложни на трговија со луѓе со намера за принудна работа. Покрај домашната работа, друг неформален сектор е и земјоделската работа која најчесто е од сезонски карактер и вклучува работници мигранти. Некои од највидливите случаи на принудна работа во Европа, на пример, вклучуваат сезонски имигранти кои работат во земјоделскиот сектор, со што оваа област стана подложна на феноменот трговија со луѓе.

Иако нашите позитивно-правни прописи не дозволуваат инспекцијата да го опфати и неформалниот сектор, сепак согласно одредени препораки на МОТ почитувањето на приватноста, иако важно, не треба да резултира со целосна забрана за инспекциски надзор. Согласноста на работодавачот или сопственикот во едно домаќинство, или претходно обезбеденото одобрение од судските власти, го гарантираат почитувањето на принципот на приватност, со тоа што воспоставуваат рамнотежа помеѓу ова право и правата од работниот однос.⁹

МОТ Конвенцијата за трудова инспекција (во земјоделството) бр.129, ратификувана од нашата земја во 1991 година, овозможува трудовата инспекција *“слободно да влезе и без претходна најава во било кое време од денот или ноќта на секое работно место кое е предмет на инспекциски надзор”*,¹⁰ што понатаму се квалификува со одредбата согласно која инспекторите на труд можат да влезат во приватниот дом само со согласност на работодавачот/сопственикот или со посебна дозвола издадена од соодветен надлежен орган.

⁸ <http://www2.ohchr.org/english/bodies/cescr/docs/E.C.12.MKD.CO.1.pdf>, para.15

⁹ *Пристојна работа за работниците во домашни услови*, МОТ конференција, 99та сесија, 2010, Извештај IV(1), пасус 249

¹⁰ МОТ Конвенција за трудова инспекција (во земјоделството), 1969; чл.16 ст. 1(а)

Позитивни примери од други земји - Уругвај

МОТ како позитивен го посочува примерот на Уругвај во делот на инспекциите кај домашната/куќна работа. Уставот на Уругвај, слично како нашиот, ја гарантира неприкосновеноста на домот и семејството и забранува инспекции без писмено одобрение од судските власти. Уругвај со цел да ги имплементира преземените обврски од ратификуваните МОТ Конвенции, донел посебен закон со кој Министерството за труд и социјална политика и неговите служби се надлежни да прават домашни инспекции таму каде постои основано сомнение дека е сторена повреда на прописите од областа на трудот и социјалната заштита или кривично дело поврзано со принудна работа. Во рамки на новиот закон, трудовиот инспекторат формирал посебно одделение кое е надлежно да прави мониторинг исклучиво во доменот на домашната/куќната работа. Ова одделение мора постојано да се координира и разменува информации со надлежните судски власти со цел во секој поединечен случај да утврдат објективни критериуми согласно кои ќе се спроведе инспекцијата. Само во таков случај судот ќе издаде соодветно одобрение за влез на инспекциските служби во домот. (сумирано од *Пристојна работа за работниците во домашни услови*, МОТ конференција, 99та сесија, 2010, Извештај IV(1), пасус 251).

СОРАБОТКА СО ДРУГИТЕ ИНСТИТУЦИИ И ОРГАНИЗАЦИИ

Моментална состојба –Недоволна меѓу-институционална координација

Инспекциските посети од страна на инспекторите за труд се зачувуваат на хартија и се архивираат во соодветните подрачни канцеларии – податоците не секогаш се споделуваат помеѓу различните канцеларии. Во моментот не постои регистер во рамките на Министерството за труд и социјална политика. Други јавни институции, како што се Централниот регистар за правни лица, Управата за јавни приходи, Агенцијата за вработување, Државниот завод за статистика, Фондот за здравствено осигурување и Фондот за пензиско и инвалидско осигурување имаат комјутерски системи и соодветни бази на податоци. Треба да се има во предвид дека инспекторите на труд не секогаш имаат пристап до податоците кои се регистрираат во овие бази.¹¹

Препорака: Координирана акција со релевантните државни агенции и невладиниот сектор

Со цел успешна борба против трговијата со луѓе, размената на информации внатре во и помеѓу земјите е од клучно значење. Во согласност со меѓународните стандарди и најдобри практики, но исто така и во согласност со домашното законодавство, инспекторот на труд, кога го врши инспекцискиот надзор и спроведува дејствија во рамки на неговата надлежност, има право да и пристапи на било која државна агенција која прибира податоци и води регистар и да побара од неа да му ја достави бараната информација. Органот на државната управа е должен да постапи по ваквото барање и да соработува со инспекторатот (чл.35 ЗИН).

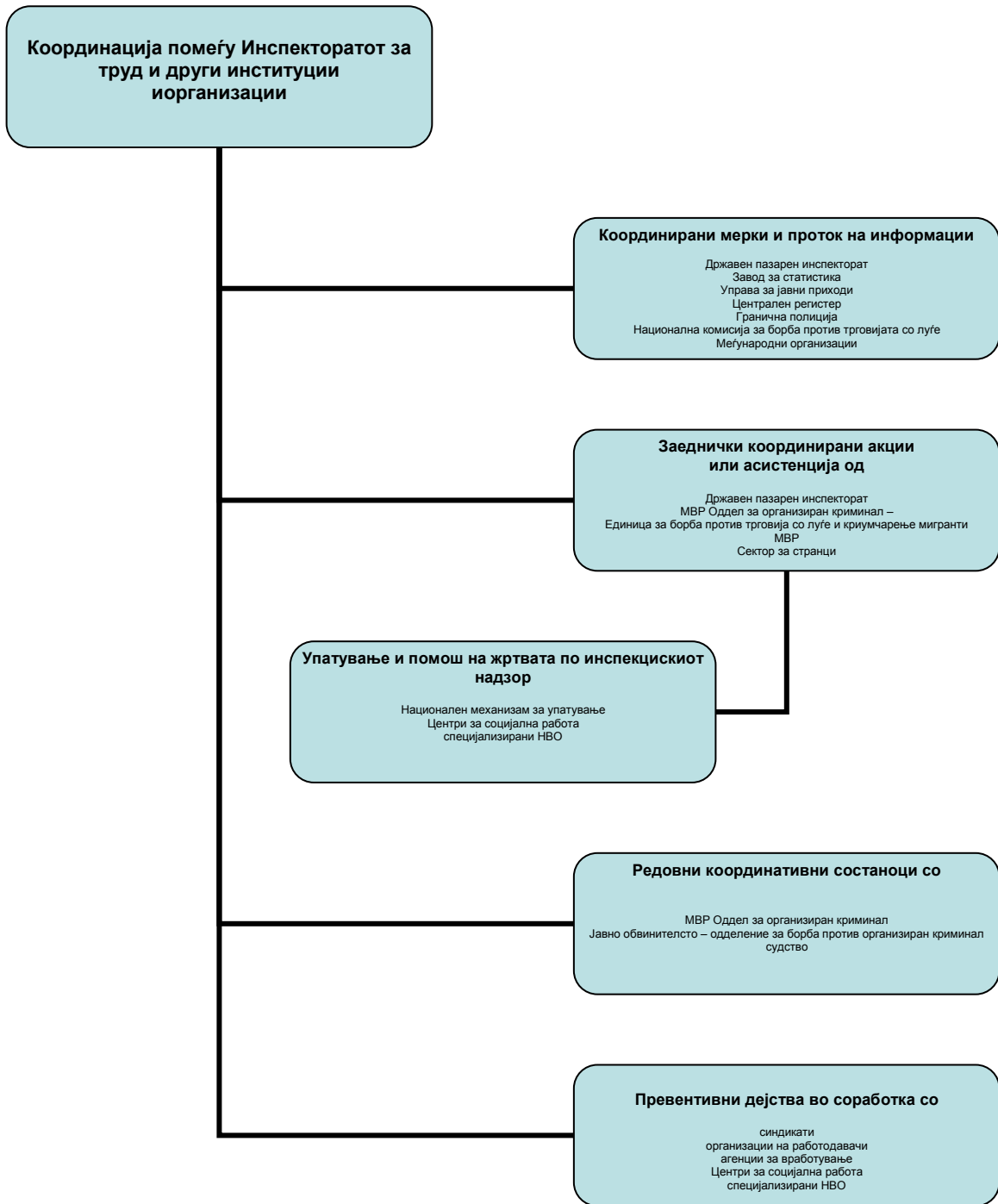
Инспекторот може, во рамките на инспекциската постапка, да побара мислење и соработка од стручни институции, доколку тоа е потребно за правилна проценка и утврдување на фактичката состојба. (чл.36 ЗИН)

Осигурете се дека постои јасна линија каде завршува Вашата работа, а од каде започнува работата на полицијата и другите органи. Не ги надминувајте рамките на Вашата надлежност, способност и професионално искуство – тоа само може да биде контрапродуктивно и да го загрози животот на потенцијалната жртва.

Градењето соработка не е лесна задача – Соработката со партнерите кои се нови за трудовите инспектори треба да се гради, одржува и јакне извесен временски период со цел да се развие меѓусебен однос на доверба.

Од септември 2005, во рамките на Министерството за труд и социјална политика функционира Националниот механизам за упатување на жртвите на трговија со луѓе. Овој механизам претставува рамка на соработа помеѓу најрелевантните државни чинители и органи, тука секако вклучувајќи го и Инспекторатот за труд, преку која истите ги исполнуваат своите обврски за заштита и промоција на човековите права на жртвите на трговија со луѓе со намера за трудова експлоатација и ги координираат напорите преку градење на стратешки партнерства со останатите владини органи и граѓанското општество.

Шемата ќе се ревидира по одлука/потреба на Инспекторите за труд

Анекс 1

МЕЃУНАРОДНИ СТАНДАРДИ, НАЦИОНАЛНО ЗАКОНОДАВСТВО И ПОСТАПКИ

- Универзалната Декларација за Човекови Права – членови 4, 23 и 24
- Меѓународниот Пакт за граѓански и политички права – член 8
- Меѓународниот Пакт за економски, социјални и културни права – членови 6 и 7
- Конвенција за правата на детето – член 32
- Конвенција на Меѓународната Организација на Трудот (МОТ) за принудна работа, 1930 бр.29¹²
- Конвенција на МОТ за трудова инспекција (во индустријата и трговијата), 1969 бр.81
- Конвенција на МОТ за укинување на принудната работа, 1957 бр.105
- Конвенција на МОТ за трудова инспекција (во земјоделството), 1969 бр.129
- Факултативниот Протокол на Обединетите Нации за спречување, сузбивање и казнување на трговијата со луѓе, особено жени и деца, како дополнување на Конвенцијата на Обединетите Нации против меѓународниот организиран криминал (2000)
- Одлука на ОБСЕ бр.577 – Акционен План за борба против трговијата со луѓе
- Одлука на ОБСЕ бр.14/06 – Зголемување на напорите за борба против трговијата со луѓе, вклучувајќи и за работна експлоатација, преку сеопфатен и проактивен пристап
- Конвенција на Советот на Европа за акција против трговијата со луѓе
- Членовите 166, 418-а, 418-б, 418-в and 418-г од Кривичниот Законик (КЗ)
- Закон за инспекција на трудот (ЗИТ)
- Закон за инспекциски надзор (ЗИН)
- Закон за работни односи (ЗРО)
- Закон за вработување и работа на странци
- Закон за безбедност и здравје при работа
- Закон за агенциите за привремено вработување
- Закон за евиденциите од областа на трудот
- **Кривичен законик**
- Стандардни оперативни процедури за постапување со жртвите на трговија со луѓе
- Општ колективен договор за стопанството
- Грански колективни договори
- **Стратегија и Национаен Акциски План за борба против трговија со луѓе 2017-2020**

Законодавството на ЕУ во областа на превенцијата и борбата против трговијата со луѓе ги опфаќа Рамковната одлука на Европскиот Совет 2002/629/ЈНА од 19 јули 2002 год. за борба против трговијата со луѓе и Директивата 2011/36/ЕУ од Европскиот парламент и на Советот од април 2011 год. за превенција и борба против трговијата

¹² Протокол на МОТ на Конвенцијата за принудна работа, 2014 бр. РО 29, кој сеуште не е ратификуван од РМ. Тој предвидува државите да обезбедат заштита и соодветни правни лекови, вклучувајќи ја и компензацијата на жртвите на трговија со луѓе за трудова експлоатација, како и казни за експлоататорите. Исто така Протоколот бара од државите да изработат национална политика и акционен план за ефективно и одржливо сузбивање на присилната или задолжителната работа.

со луѓе и заштита на жртвите, со која е заменета горенаведената Рамковна одлука. Горенаведената Директива е парцијално транспонирана во Македонското законодавство.

МОТ Конвенција за принудна работа бр.29

Член 2

Принудна работа е која било работа или услуга, која се изнудува од било кое лице под закана од каква било казна, за која самото тоа лице се нема пријавено на доброволна основа .

МОТ Конвенција за укинување на принудната работа бр.105

Член 1

Секоја земја членка на МОТ која ја ратификувала оваа Конвенција презема обврска за спречување и потиснување на употребата на било каква форма на принудна работа:

- а. како средство на политичка присила или образование или како казна за искажаните политички погледи или погледи кои идеолошки се спротивставуваат на воспоставениот политички, економски и општествен систем
- б. како метод за мобилизација и користење на трудот со цел економски развој
- в. како средство за дисциплинирање на работниците
- г. како казна за учество во штрајк
- д. како средство за расна, социјална, етничка или религиозна дискриминација

Факултативниот Протокол на Обединетите Нации за спречување, потиснување и казнување на трговијата со луѓе, особено жени и деца, како дополнување на Конвенцијата на Обединетите Нации против меѓународниот организиран криминал (2000) – Палермо Протокол

Член 3

(а) Под трговија со луѓе се подразбира регрутација, транспорт, трансфер, давање прибежиште или прифаќање на лица, преку употреба на закани или сила или преку други форми на принуда, или преку грабнување, измама, итрина, злоупотреба на моќ или положба на ранливост или преку давање или примање на парични средства или друга корист, за да се добие согласност од лице, кое има контрола над друго лице, за целите на неговата или нејзината експлоатација. Терминот експлоатација, во најмала можна мера, вклучува експлоатација на проституирањето на други лица или други форми на сексуална експлоатација, присилна работа или давање услуги, робување или слични форми на ропство, зависност или, пак, отстранување на органи.

(б) Согласноста на жртвата на трговија со луѓе за експлоатација со цел како што е прикажано во ставот (а) од овој член не е од значење за постоењето на делото доколку било искористено некое од средствата што се утврдени во ставот (а) на овој член.

Од домашниот Кривичен Законик

Повреда на правата од работен однос

Член 166

(1) Тој што свесно не се придржува кон закон, друг пропис или колективен договор, за засновање или престанок на работниот однос, за платата и надоместоците на платата, работно време, одморот или отсуството, заштитата на жената, младината и инвалидите или за забрана на прекувремената или ноќната работа и со тоа повреди, одземе или ограничи право што на работникот му припаѓа, ќе се казни со парична казна или со затвор до една година.

(2) Тој што ќе побара од работник да му врати или ќе прими одреден износ од плата или други надоместоци исплатени од работодавачот, ќе се казни со затвор од три месеци до една година.

(3) Со казната од ставот (2) ќе се казни работодавачот кој на работник ќе му врачи отказ поради тоа што го пријавил работодавачот или дал исказ во својство на сведок за тоа дека му побарал на работникот да врати одреден износ од плата или други надоместоци исплатени од работодавачот или не го вратил износот.

(4) Ако делото од овој член го стори правно лице, ќе се казни со парична казна.

Трговија со луѓе

Член 418-а

(1) Тој што со сила, сериозна закана доведува во заблуди или други форми на присилба, грабнување, измама, со злоупотреба на својата положба или состојбата на бременост, немоќ или физичка или ментална неспособност на друг, или со давање или примање пари или друга корист заради добивање согласност на лице кое има контрола на друго лице или на друг начин врбува, превезува, пренесува, купува, продава, засолнува или прифаќа лица заради експлоатација по пат на проституција или други форми на сексуална експлоатација, порнографија, принудна работа или слугување, ропство, присилни бракови, присилна бременост, незаконито посвојување или нему сличен однос, питачење или експлоатација заради со закон забранета активност или недопуштено пресадување делови од човековото тело,

ќе се казни со казна затвор најмалку четири години.

(2) Тој што ќе одземе или уништи лична карта, пасош или друга туѓа идентификациона исправа заради вршење на делото од став 1 на овој член ќе се казни со затвор од најмалку четири години.

(3) Тој што користи или овозможува на друг користење на сексуални услуги или друг вид експлоатација од лица за кое знаел или бил должен да знае дека е жртва на трговија со луѓе ќе се казни со затвор од шест месеци до пет години.

(4) Ако делото од ставовите (1), (2) и (3) на овој член го стори службено лице во вршењето на службата, ќе се казни со затвор најмалку осум години.

(5) Согласноста на жртвата на трговија со луѓе заради намера за експлоатација предвидена во став 1, не се од значење за постоењето на кривичното дело од став 1.

(6) Ако делото од овој член го стори правно лице, ќе се казни со парична казна.

(7) Недвижностите искористени и предметите и превозните средства употребени за извршување на делото, се одземаат.

Криумчарење на мигранти

Член 418-б

(1) Тој што со сила или со сериозна закана дека ќе нападне врз животот или телото, со грабнување, измама, од користољубие, со злоупотреба на својата службена положба или со искористување на немоќта на друг илегално пренесува мигранти преку државната граница, како и тој што прави, набавува или поседува лажна патна исправа со таква цел, ќе се казни со затвор најмалку четири години.

(2) Тој што врбува, превезува, пренесува, купува, продава, засолнува или прифаќа мигранти, ќе се казни со затвор од една до пет години.

(3) Ако при вршењето на делата од ставовите 1 и 2 е загрозен животот или здравјето на мигрант, или со мигрантот се постапува особено понижувачки или сурово, или се спречува тој да ги користи правата што му припаѓаат според меѓународното право, сторителот ќе се казни со затвор најмалку осум години.

(4) Ако делото од ставовите 1 и 2 е сторено со малолетно лице, сторителот ќе се казни со затвор најмалку осум години.

(5) Ако делото од ставовите (1), (2), (3) и (4) на овој член го стори службено лице во вршењето на службата, ќе се казни со затвор најмалку десет години.

(6) Предметите и превозните средства употребени за извршување на делото се одземаат.

Организирање на група и поттикнување на извршување на делата трговија со луѓе трговија со малолетно лице и криумчарење на мигранти

Член 418-в

(1) Тој што организира група, банда или друго здружение за вршење на кривични дела од членовите 418-а, 418-б, 418-г и 418-д ќе се казни со затвор најмалку осум години.

(2) Тој што ќе стане припадник на група, банда или друго здружение од став 1 или на друг начин ја помага групата, бандата или здружението, ќе се казни со затвор најмалку една година.

(3) Припадник на групата од став 1 кој ќе ја открие групата пред да стори кривично дело во нејзиниот состав или за неа, ќе се ослободи од казна.

(4) Тој што повикнува, поттикнува или поддржува извршување на кривичните дела од членовите 418-а, 418-б, 418-г и 418-д ќе се казни со затвор од една до десет години.

Трговија со дете

Член 418-г

(1) Тој што ќе подведе дете на вршење полови дејствија или ќе овозможи вршење полови дејствија со дете или врбува, превезува, пренесува, купува, продава или нуди за продавање, прибавува, обезбедува, засолнува или прифаќа дете заради експлоатација по пат на негово користење во сексуални активности за паричен или друг надоместок или други форми на сексуална експлоатација, порнографија, принудна работа или слугување, питачење или експлоатација заради со закон забранета активност, ропство, присилни бракови, присилна фертилизација, незаконито посвојување или изнудување согласност како посредник да се посвои дете, недопуштено пресадување на делови од човеково тело, ќе се казни со затвор најмалку осум години.

(2) Тој што делото од став 1 ќе го стори со сила, сериозна закана, со доведување во заблуда или друга форма на присилба, грабнување, измама, со злоупотреба на својата положба или состојба на бременост, немоќ или физичка или ментална неспособност на друг, или со давање или примање пари или друга корист заради добивање согласност на лице кое има контрола на друго лице, или делото е сторено спрема дете кое не наполнило 14 години, ќе се казни со затвор најмалку десет години.

(3) Тој што користи или овозможува на друг користење на сексуални услуги или друг вид експлоатација од дете за кое знаел или бил должен да знае дека е жртва на трговија со луѓе, ќе се казни со затвор најмалку осум години.

(4) Корисникот на сексуални услуги од дете кое не наполнило 14 години, ќе се казни со затвор најмалку 12 години.

(5) Тој што ќе одземе или уништи лична карта, пасош или друга туѓа идентификациона исправа заради вршење на делото од ставовите 1 и 2, ќе се казни со затвор најмалку четири години.

(6) Ако делото од ставовите (1), (2), (3) и (4) на овој член го стори службено лице во вршењето на службата, ќе се казни со затвор најмалку десет години.

(7) Согласноста на детето со дејствијата предвидени во став 1, не е од значење за постоењето на кривичното дело од став 1.

(8) Ако делото од овој член го стори правно лице, ќе се казни со парична казна.

(9) Недвижностите искористени и предметите и превозните средства употребени за извршување на делото се одземаат.

Анекс 2:

ИНДИКАТОРИ ЗА ТРГОВИЈА СО ВОЗРАСНИ ЛИЦА СО ЦЕЛ ТРУДОВА ЕКСПЛОАТАЦИЈА

ИНДИКАТОРИ ЗА РЕГРУТИРАЊЕ СО ИЗМАМА

Измамени во врска со природата на работата, локацијата или работодавецот
Измамени за условите на работење
Измамени за содржината или легалноста на работниот договор
Измамени во врска со семејно соединување
Измамени за домувањето и животните услови
Измамени за правната документација или добивањето на легален мигрантски статус
Измамени за условите на патување и регрутирање
Измамени за платата/заработувачката
Измамени преку ветувања за брак или посвојување
Измамени за пристапот кон можности за образование

ИНДИКАТОРИ ЗА ПРИСИЛНО РЕГРУТИРАЊЕ

Насилство над жртвите
Одземање, принуден брак, принудно посвојување или продавање на жртвата
Конфискување на документи
Должничко робство
Изолација, заточеништво или притвореност
Закана за пријавување кај властите
Закани за насилство над жртвата
Закани за информирање на семејството, заедницата или јавноста
Насилство над семејството (закана или ефективно)
Задржување на парите

ИНДИКАТОРИ ЗА РЕГРУТИРАЊЕ СО ЗЛОУПОТРЕБА НА РАНЛИВОСТА

Злоупотреба на тешката ситуација на семејството
Злоупотреба на илегален статус
Злоупотреба на недостиг на образование (јазик)
Злоупотреба на недостиг на информации
Контрола на експлоатирачите
Економски причини
Лажни информации за законот, пристапот на властите
Лажни информации за успешна миграција
Семејна ситуација
Лична ситуација
Психолошка и емоционална зависност
Однос со властите/правен статус
Злоупотреба на културни/религиозни верувања
Општ контекст
Потешкотии во минатото
Потешкотии да се организира патувањето

ИНДИКАТОРИ ЗА ЕКСПЛОАТАЦИЈА

Си

Предолги работни денови или часови
Лоши животни услови
Опасна работа
Мала или никаква плата
Непочитување на трудовите закони или потпишаниот договор
Непостоење на социјална заштита (договор, социјално осигурување итн.)
Многу лоши работни услови
Манипулација со плати
Непостоење на пристап до образование

ИНДИКАТОРИ ЗА ПРИСИЛА НА МЕСТОТО НА ДЕСТИНАЦИЈА

Конфискување на документи
Должничко ропство
Изолација, заточеништво или притвореност
Насилство над жртвите
Принуда кон нелегални/криминални активности

Присилни задачи или клиенти
Принуда да се делува против своите врсници
Принуда да се лажат властите, семејството итн.
Закана за пријавување кај властите
Закана за наметнување на уште полоши работни услови
Закани за насилство над жртвите
Под силно влијание
Насилство над семејството (закана или ефективно)
Задржување на парите
Закани за информирање на семејството, заедницата или јавноста

ИНДИКАТОРИ ЗА ЗЛОУПОТРЕБА НА РАНЛИВОСТ НА МЕСТОТО НА ДЕСТИНАЦИЈА

Зависност од експлоатирачите
Потешкотија да се живее во непозната област
Економски причини
Семејна ситуација
Однос со властите/правен статус
Потешкотии во минатото
Лична карактеристика